

ارزیابی تولیدات علمی و ترسیم شبکه مفهومی «سبک زندگی اسلامی» در پایگاه اسکوپوس

لیلا موسوی^۱ و زهرا مقصودی^۲

چکیده

زمینه و هدف: شیوه زندگی افراد بر اساس فرهنگ و ارزش‌ها بنا شده است از آنجایی که فرهنگ‌های متفاوت، از جوامع انسانی متفاوت ایجاد شده است، به همین دلیل ما شاهد سبک‌های گوناگونی از زندگی هستیم. هدف از پژوهش حاضر ترسیم و تحلیل نقشه علمی و شبکه مفهومی پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی است. روش پژوهش حاضر توصیفی با رویکرد علم‌سنجی است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی مقاله‌های انگلیسی‌زبان منتشر شده حوزه موضوعی «سبک زندگی اسلامی» است که در بازه زمانی، ۱۹۸۰ تا شش‌ماه اول ۲۰۲۳ میلادی در پایگاه اسکوپوس نمایه شده‌اند (۲۷۰ اثر). یافته‌ها و نتایج: کشور ترکیه با تولید و انتشار ۴۳ اثر، جایگاه نخست و کشور ایران با تولید و انتشار ۳۸ اثر در جایگاه دوم کشورهای فعال و هسته این حوزه قرار دارد. همچنین تحلیل و ترسیم شبکه مفهومی و نقشه علمی انتشارات سبک زندگی اسلامی نشان داد که مفاهیمی همچون زن، مرد، روان، رفتار و مذهب، بیشترین رخداد را با اسلام به وجود آورده و معرف کلیدواژه‌های اثربخش پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی هستند؛ بنابراین کاربرد نتایج پژوهش حاضر بینشی عینی و واقعی را پیش روی پژوهشگران و برنامه‌ریزان علمی و مذهبی در تعیین راهبردهای پژوهشی و اجرایی در زمینه سبک زندگی اسلامی قرار می‌دهد.

واژگان کلیدی: سبک زندگی اسلامی، خوشه‌های موضوعی، ترسیم نقشه علمی، علم‌سنجی، اسکوپوس.

^۱ - کارشناس ارشد علم‌سنجی، پژوهشگر و خادم آستان مقدس حضرت احمدین موسی کاظم شاهچراغ (ع)؛ پست الکترونیکی: mousaviketabdar@gmail.com (نویسنده مسئول).

^۲ - کارشناس ارشد ریاضی محض، پژوهشگر و خادم آستان مقدس حضرت احمدین موسی کاظم شاهچراغ (ع)؛ پست الکترونیکی: zahramaghsudi128@gmail.com

مقدمه

سبک زندگی که معادل عربی آن نهج‌الحیاه و معادل انگلیسی آن lifestyle است به معنی روش زندگی کردن است و به عبارت ساده شامل فعالیت‌های معمولی و روزمره است که شخص در زندگی انجام می‌دهد؛ ولی به عبارت دقیق‌تر سبک زندگی، طیف وسیعی از مسائل از قبیل اعتقادات و افکار و فعالیت‌های انسان در ارتباط با خداوند و خویشتن و جامعه را در برمی‌گیرد. در هر جامعه‌ای (اعم از الهی یا غیر الهی) شیوه زندگی افراد بر اساس فرهنگ و ارزش‌های همان جامعه بنا شده است و به همین دلیل ما شاهد سبک‌های گوناگونی از زندگی هستیم. یکی از این سبک‌ها سبک زندگی اسلامی است یعنی نوعی شیوه زندگی که بر اساس آموزه‌ها و ارزش‌های اسلامی و قرآنی بنا شده باشد (کوثری نیا، ۱۳۹۲). در طی چند دهه گذشته، ترسیم نقشه علم^۱ به‌عنوان یکی از مهم‌ترین وجوه مطالعات سنجشی علم، اهمیت بسیاری در حوزه‌های مختلف کسب کرده است. ارائه تصویر کلان از وضعیت پژوهش‌های صورت گرفته و چگونگی ارتباط حوزه‌های مختلف و آگاهی از چگونگی رشد و توسعه‌ی این حوزه‌ها در طی زمان، از اهداف نقشه‌های علمی است. نقشه‌های علمی با استفاده از فن‌ها و روش‌ها و نرم‌افزارهای مختلفی ترسیم می‌شوند (صدیقی، ۱۳۹۳). محققان حوزه‌ی علم‌سنجی دریافته‌اند که واژگان متون موجودیت‌های ویژه‌ای هستند که با شاخص‌های استنادی نیز اشتراکاتی دارند. به طوری که هر حوزه‌ی علمی با مجموعه‌ای از کلیدواژه‌های مهم یا ترکیب آن‌ها قابل‌شناسایی است و مفاهیم یک حوزه را می‌توان در قالب چند کلیدواژه فهرست کرد (مصطفوی، عصاره و توکلی‌زاده راوری، ۱۳۹۷). بر این اساس و با این مقدمه، پژوهش حاضر در نظر دارد تا با استفاده از برون‌داده‌های علمی پژوهشگران موضوعی سبک زندگی اسلامی نمایه شده در پایگاه استنادی و بین‌المللی اسکوپوس^۲ و با استفاده از نرم‌افزار علم‌سنجی وی. او. اس ویوئر^۳ به ترسیم و تحلیل ساختار شبکه مفهومی «سبک زندگی اسلامی» اقدام نماید.

^۱ Science Mapping

Scopus^۲

VOSviewer^۳

بیان مسئله

از آنجایی که معنای زندگی و سبک زندگی، اموری جدانشدنی از حیات بشر است و همواره انسان با زنده‌بودن خود، رفتار و کردار و منشی که از خود نشان می‌دهد، سبک زندگی خود را ساخته و ارائه می‌دهد، در واقع سبک زندگی جدای از منش و کردار ما نیست؛ اما این نکته نیز مهم است که سبک زندگی انسان‌ها با هم متفاوت است. این که در پژوهش‌های سبک زندگی به‌ویژه سبک زندگی اسلامی کدام مفاهیم بیشتر مورد توجه قرار گرفته و کدام مفاهیم ساختار این سبک را می‌سازد، مسئله‌ای بود که نگاه این پژوهش به پژوهش‌های بین‌المللی معطوف نمود تا از طریق ترسیم و تحلیل نقشه علمی و خوشه‌بندی بتواند به این مسئله را پاسخ دهد که؛ مفاهیم مرتبط با سبک زندگی اسلامی در پژوهش‌های پژوهشگران سراسر دنیا کدام است؟

هدف

هدف‌های پژوهش، چراغ راه پژوهشگر از ابتدا تا انتهای پژوهش است. نوشتن هدف‌ها سبب متمرکز ساختن مطالعه است و از سویی از گردآوری اطلاعات غیرضروری جلوگیری می‌نماید. هدف از پژوهش حاضر مطالعه علم‌سنجی پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی است؛ همچنین ترسیم و تحلیل شبکه مفهومی و نقشه علمی پژوهش‌های علمی سبک زندگی اسلامی در بازه زمانی ۱۹۲۸ تا شش‌ماهه اول ۲۰۲۳ میلادی است که در پایگاه استنادی اسکوپوس نمایه و منتشر شده‌اند. جهت نیل به هدف پژوهش، پاسخ به پرسش‌های زیر مطرح بوده است:

پرسش‌های پژوهش

۱. روند انتشارات علمی پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی به چه صورت است؟
۲. کشورهای هسته و پیشرو در انتشار پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی در دنیا کدام‌اند؟ و جایگاه و رتبه کشور ایران در بین کشورهای منتشرکننده این آثار کدام است؟

۳. مراکز علمی و سازمان‌های وابسته^۱ به نویسندگان انتشارات سبک زندگی اسلامی پیشرو و فعال کدام‌اند؟

۴. ساختار شبکه مفهومی و ترسیم نقشه علمی انتشارات سبک زندگی اسلامی چگونه است؟

مفهوم سبک زندگی

سبک زندگی، نظام‌واره و سیستم خاص زندگی است که به یک فرد، خانواده یا جامعه با هویت خاص اختصاص دارد. این نظام‌واره هندسه کلی رفتار بیرونی است و افراد، خانواده‌ها و جوامع را از هم متمایز می‌سازد. سبک زندگی را می‌توان مجموعه‌ای کم‌وبیش جامع و منسجم از عملکردهای روزمره یک فرد دانست که نه فقط نیازهای جاری او را برآورده می‌سازد، بلکه روایت خاصی را که وی برای هویت شخصی خویش برمی‌گزیند، در برابر دیگران مجسم می‌سازد (امین پور و امین پور، ۱۳۹۲). سبک زندگی فرد و جامعه، به طور مستقیم متأثر از اهداف، آرمان‌ها و انگیزه‌ها است. از این‌رو، شناخت دقیق مباحث مطرح و موردتوجه پژوهشگران این حوزه موضوعی ضرورت می‌یابد (ایراوانی و جلائیان اکبرنیا، ۱۳۹۲). سبک زندگی نتیجه همه انتخاب‌ها و گزینش‌هایی است که فرد نسبت به خود انجام می‌دهد و فرد به‌نوعی خود را از طریق سبک زندگی به جهان اطراف خود معرفی می‌کند. طیف رفتاری که اصلی انسجام بخش، بر آن حاکم است و عرصه‌ای از زندگی را تحت پوشش دارد و در میان گروهی از افراد جامعه قابل مشاهده است و الزاماً برای همگان قابل تشخیص نیست (کاوایی، ۱۳۹۱).

پیشینه پژوهش

جهت شناسایی پیشینه‌های مرتبط با پژوهش حاضر (استفاده از روش‌های علم‌سنجی یا کتاب‌سنجی انتشارات قلمرو موضوعی سبک زندگی اسلامی) پایگاه‌های داخلی و بین‌المللی

^۱ Affiliation

موردبررسی قرار گرفت. از آنجایی که پژوهش حاضر مطالعه علم‌سنجی بر سبک زندگی اسلامی است پژوهش‌های سبک زندگی و یا سبک زندگی اسلامی، سبک زندگی سنتی، سبک زندگی قرآنی که در داخل انجام شده باشد به کثرت مشاهده گردید؛ اما پژوهشی که از منظر علم‌سنجی به این موضوع پرداخته باشد در داخل مشاهده نشد. جالب است که در خارج از کشور نمونه‌هایی مشابه بود، از جمله یک مقاله که توسط پژوهشگران کشور خودمان انجام شده بود و در آن به بررسی سبک زندگی پژوهشگران ایرانی پرداخته بود و پژوهش‌های دیگری که هرکدام سبک زندگی را از منظری متفاوت از این پژوهش موردتحقیق و مطالعه قرار داده بودند؛ بنابراین پژوهش حاضر به بررسی این موضوع از نگاه علم‌سنجی پرداخته است و از این حیث پژوهشی جدید محسوب می‌شود.

در داخل از کشور پژوهش‌های متعددی با محوریت موضوعی سبک زندگی اسلامی انجام شده است که هرکدام یک بعد یا ابعادی از زندگی را با سبک زندگی اسلامی موردبررسی قرار داده‌اند. یوسف‌زاده اربط (۱۳۹۹)، در پژوهشی اصول قرآنی سبک زندگی اسلامی را موردتحقیق و بررسی قرار داده است. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که اصول سبک زندگی به معیارهای کلان و انتزاعی اشاره دارد که در مجموع کلیت حیات و زیست‌جهان مؤمنانه یا الحادی را معین می‌کند. غلبه هوس بر عقل، احساس خودمختاری کاذب، فرم‌گرایی افراطی و شکاکیت فراگیر از مواردی است که در سبک زندگی غربی مشهود است و توحیدمحوری، خودشناسی، فطرت‌مداری و التزام به قوانین از مواردی است که سبک زندگی اسلامی را شکل می‌دهد. در پژوهش دیگری احمدی و ذوالفقاری (۱۳۹۸)، سبک زندگی اسلامی در اندیشه‌ی مقام معظم رهبری را موردبررسی قرار دادند. در این پژوهش منش اسلامی، معنویت، عقلانیت و حفظ مناسک و رفتارهای فردی، مد، نوگرایی و مصرف را به‌عنوان دال‌های مرکزی، برتر و فرعی از گفتمان سبک زندگی اسلامی از منظر مقام معظم رهبری اشاره و معرفی شده است. همچنین پژوهش‌های بسیار دیگری نیز وجود دارد که هرکدام از یک منظر به سبک زندگی اسلامی پرداخته است؛ اما نگاه علم‌سنجی در این پژوهش‌ها دیده نشده است. برای نمونه، به تعدادی از آن به‌صورت مختصر اشاره می‌گردد. امین‌پور و امین‌پور (۱۳۹۲) در پژوهشی آداب گفتاری حاکم بر سبک زندگی اسلامی را از

دیدگاه قرآن مورد مطالعه و بررسی قرار دادند. در پژوهش دیگری ایرانی و جلائیان اکبرنیا (۱۳۹۲) سبک زندگی اقتصادی در جامعه‌ی قرآنی و جامعه‌ی غربی را بررسی نمودند. همچنین کوثری‌نیا (۱۳۹۲) ارتباط سبک زندگی اسلامی و حیات طیبه در قرآن کریم را مورد مطالعه قرار داده است.

در پژوهشی که داستانی، باقری و صادقیان^۱ (۲۰۲۲) بر روی تولیدات علمی پژوهشگران ایرانی حوزه سبک زندگی انجام دادند، تصویر روشنی از تولیدات علمی پژوهشگران ایرانی حوزه را مشخص نمودند. این پژوهش ۵۱۰ مدرک از پایگاه وب آو ساینس را مورد بررسی قرار داده و نتایج نشان داده است که موضوعات تولیدات علمی پژوهشگران ایرانی سبک زندگی بیشتر حول محور ارتقای سلامت و پیشگیری بوده است که نشان از اهمیت سبک زندگی و تأثیر آن بر سلامت جامعه دارد.

پژوهش روسی‌دیانا و همکاران^۲ (۲۰۲۱)، نیز کمی مرتبط با سبک زندگی اسلامی است. این پژوهشگران اقدام به ترسیم ساختار شبکه و نقشه علمی محصولات غذایی حلال پرداختند. پس از بررسی ۱۲۵ مدرک نمایه‌شده در پایگاه اسکوپوس مشخص کردند که روند تحولات انتشارات مورد بررسی به چه صورت است. همچنین با کمک نرم‌افزار وی او اس. ویوئر نقشه‌های هم نویسندگی و هم استنادی را بررسی و سپس تحلیل نمودند.

ناجم، رایبا، واحد و حسن^۳ (۲۰۱۹) در پژوهشی شعائر و آئین مسلمان را بر روی سلامت روان مورد بررسی قرار دادند. در این پژوهش سبک زندگی مسلمانان را بر روی کاهش و یا افزایش سلامت روان، استرس، افسردگی و ... را سنجیدند. در نهایت مطالعه و پژوهش این افراد نشان داد که رعایت شئون اسلامی و در واقع سبک زندگی اسلامی بر روی کاهش استرس و افسردگی ناشی از مسائل روزمره زندگی تأثیر بسزایی دارد همچنین شخصیت فرد

^۱ Dastani, Meisam, Javad Bagheri, and Mohammad Hossein Sadeghian

^۲ Rusydiana

^۳ Najam, Khawaja Saad, Rabia Sannam Khan, Anam Waheed, and Rashid Hassan

^۴ Toghyani Mojtaba, Kajbaf Mohammad Bagher, Ghamarani Amir

بایمان در نوع سبک زندگی که می‌پذیرد؛ مثلاً در ایجاد نظم یا افزایش خودکنترلی وی نقش قابل توجهی دارد.

همچنین پژوهش دیگری در زمینه سبک زندگی اسلامی در مدیریت افسردگی توسط طغیانی، کجیاف و قمریان^۱ (۲۰۱۸) انجام شده است. در این پژوهش عواملی از سبک زندگی که بر روی مدیریت افسردگی تأثیرگذارند، معرفی شده‌اند. پژوهش مذکور روی ۳۳۴ مدرک در بازه زمانی ده‌ساله از ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۷ میلادی صورت گرفته است که عوامل تأثیرگذار سبک زندگی در مدیریت افسردگی را در ۵ دسته مجزای؛ فعالیت‌های بدنی (ورزش)، خواب کافی و باکیفیت، روابط اجتماعی، اصلاح رژیم غذایی و فعالیت‌های تفریحی طبقه‌بندی کرده و به خواننده معرفی کرده است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نوع توصیفی با رویکرد علم‌سنجی است که با استفاده از تحلیل هم‌رخدادی واژگان به ترسیم نقشه علمی و خوشه‌بندی سلسله‌مراتبی پرداخته است. اساس تحلیل‌های هم‌واژگانی استفاده از واژه و تحلیل هم‌رخدادی واژه‌های موردبررسی است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی مقاله‌های انگلیسی‌زبان است که در عنوان، چکیده و کلیدواژه‌های خود مطابق راهبرد جستجوی پژوهش سبک زندگی اسلامی قابل‌بازیابی بوده و در پایگاه اسکوپوس در بازه زمانی ۱۹۲۸ تا شش‌ماهه اول ۲۰۲۳ میلادی نمایه و منتشر شده‌اند. بدین ترتیب جامعه پژوهش حاضر شامل تعداد ۲۷۰ مدرک است. لازم به ذکر است که برای پژوهش حاضر هیچ محدودیت زمانی در نظر گرفته نشد و بازه زمانی ۱۹۲۸ اولین زمان موجود در آرشیو نمایه زمانی برای راهبرد جستجوی سبک زندگی اسلامی است که در خود پایگاه اسکوپوس نمایه شده است. همچنین به‌منظور حفظ جامعیت پژوهش، کلیه داده‌های منطبق با راهبرد پژوهش لحاظ شده و نمونه‌گیری انجام نشده است. پس از بارگیری و ذخیره مدارک موردنظر، به‌منظور خوشه‌بندی و ترسیم نقشه و مصورسازی از نرم‌افزار علم‌سنجی وی. او. اس. ویوئر استفاده شده است.

^۱ Toghyani, Kajbaf & Ghamarani.

راهبرد جستجوی پژوهش حاضر عبارت است از: انتخاب کلیدواژگان مناسب، انتخاب پایگاه اسکوپوس، انتخاب عملگر بولی برای ارتباط مناسب بین کلیدواژگان، انتخاب بازه زمانی، انتخاب زبان، انتخاب نوع مدرک، لازم به ذکر است که بازایی تعداد ۲۷۰ مدارک در تاریخ ۹ تیر ۱۴۰۲ مطابق با ۳۰ ژوئن ۲۰۲۳ میلادی انجام شده است. راهبرد نهایی جستجو عبارت است از:

TS = (Islamic life style OR Islamic lifestyle OR Islam* life style OR Islam* lifestyle OR Islam* life styl* OR Islam* lifestyle OR Islam* lifestyle* OR Islam* life styl*)English (Languages) Time span = ۱۹۲۸ - ۲۰۲۳

در این پژوهش، تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از تحلیل هم رخدادی واژگان انجام شده و پاسخ‌گویی به پرسش‌های پژوهش با استفاده از خروجی‌های نرم‌افزار وی. او. اس ویوئر و نرم‌افزار اکسل صورت گرفته است. سپس با استفاده از نرم‌افزار علم‌سنجی وی. او. اس ویوئر، نقشه علمی به دو صورت چگالی و شبکه هم واژگانی برای داده‌ها ترسیم گردید و خوشه‌بندی بازه نیز با استفاده از اطلاعات نرم‌افزار وی. او. اس ویوئر انجام شد. برای پاسخگویی به پرسش‌های توصیفی و آماری نیز از نرم‌افزار اکسل جهت رسم نمودار و یا تنظیم جداول مربوطه استفاده شد. حد آستانه برای کلیدواژه‌ها با فراوانی ۵ به بالا تعیین گردید؛ زیرا تعداد واژه‌ها با فراوانی کمتر از این، بسیار زیاد و ترسیم آن بسیار گسترده بود و این امر ضمن دشوار نمودن فرآیند تحلیل، از دقت لازم در تحلیل داده‌ها می‌کاست. همچنین برای پاسخگویی به برخی از پرسش‌های پژوهش نیاز بود که به قسمت تحلیل اسکوپوس مراجعه نموده و آمار موردنظر مانند فراوانی مقالات، یا فراوانی تولیدات نویسندگان در سال‌های موردبررسی به تفکیک، استخراج و تجزیه و تحلیل شوند.

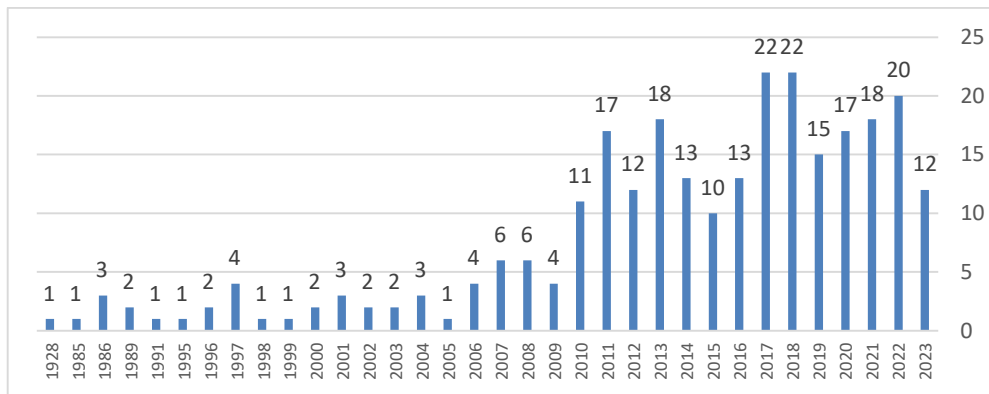
یافته‌ها

جهت بررسی روند انتشارات سبک زندگی اسلامی در بازه زمانی ۱۹۲۸ تا شش ماهه اول ۲۰۲۳ میلادی نمایه شده در پایگاه اسکوپوس، فراوانی تولیدات علمی بر اساس سال انتشار در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- فراوانی تولیدات علمی سبک زندگی اسلامی نمایه شده در پایگاه اسکوپوس بر اساس سال

سال	فراوانی	فراوانی تجمعی	سال	فراوانی	فراوانی تجمعی
۱۹۲۸	۱	۱	۲۰۰۷	۶	۴۰
۱۹۸۵	۱	۲	۲۰۰۸	۶	۴۶
۱۹۸۶	۳	۵	۲۰۰۹	۴	۵۰
۱۹۸۹	۲	۷	۲۰۱۰	۱۱	۶۱
۱۹۹۱	۱	۸	۲۰۱۱	۱۷	۷۸
۱۹۹۵	۱	۹	۲۰۱۲	۱۲	۹۰
۱۹۹۶	۲	۱۱	۲۰۱۳	۱۸	۱۰۸
۱۹۹۷	۴	۱۵	۲۰۱۴	۱۳	۱۲۱
۱۹۹۸	۱	۱۶	۲۰۱۵	۱۰	۱۳۱
۱۹۹۹	۱	۱۷	۲۰۱۶	۱۳	۱۴۴
۲۰۰۰	۲	۱۹	۲۰۱۷	۳۲	۱۶۶
۲۰۰۱	۳	۲۲	۲۰۱۸	۲۲	۱۸۸
۲۰۰۲	۲	۲۴	۲۰۱۹	۱۵	۲۰۳
۲۰۰۳	۲	۲۶	۲۰۲۰	۱۷	۲۲۰
۲۰۰۴	۳	۲۹	۲۰۲۱	۱۸	۲۳۸
۲۰۰۵	۱	۳۰	۲۰۲۲	۲۰	۲۵۸
۲۰۰۶	۴	۳۴	۲۰۲۳	۱۲	۲۷۰

نمودار ۱ نمودار میله‌ای روند انتشارات سبک زندگی اسلامی را در بازه ۱۹۲۸ تا ۲۰۲۳ میلادی در پایگاه اسکوپوس بر اساس فراوانی نمایش می‌دهد.

شکل ۱- نمودار میله‌ای تولیدات علمی سبک زندگی اسلامی بر اساس فراوانی

یافته‌ها حاکی از آن است که روند انتشارات سبک زندگی اسلامی با توجه به زمان، باینکه در سال‌های اولیه تقریباً مدارک قابل توجهی مشاهده نشده و همچنین در برخی سال‌ها افزایش و کاهش تولیدات را شاهد هستیم اما در مجموع از یک‌روند تقریباً افزایشی برخوردار است. سال ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ با ۲۲ اثر بیشترین سال‌های تولید انتشارات سبک زندگی اسلامی را به خود اختصاص داده است.

برای مشخص کردن کشورهای پیشرو و فعال در انتشار پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی در سطح بین‌الملل و تعیین جایگاه ایران در انتشار این آثار ابتدا از پایگاه اسکوپوس اطلاعات مربوط به کشورهای تولیدکننده آثار علمی پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی در بازه ۱۹۲۸ تا شش‌ماهه اول سال ۲۰۲۳ میلادی اخذ و ذخیره گردید سپس با توجه به اطلاعات به‌دست‌آمده تحلیل صورت پذیرفت. اطلاعات مربوط به ده کشور نخست پیشرو و فعال در انتشار پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی در جدول ۲ و نمودار ۲ ارائه شده است.

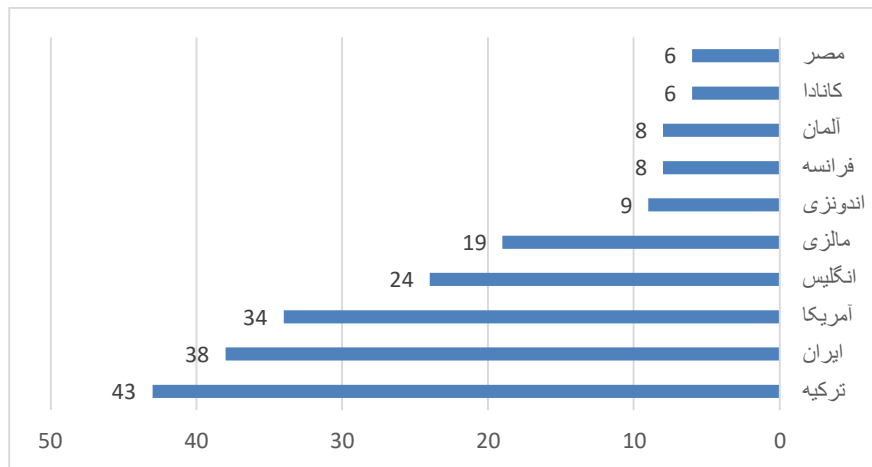
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۲- ده کشور نخست پیشرو و فعال و پرکار در انتشار پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی

رتبه	کشور	فراوانی	فراوانی تجمعی
۱	ترکیه	۴۳	۴۳
۲	ایران	۳۸	۸۱
۳	آمریکا	۳۴	۱۱۵
۴	انگلیس	۲۴	۱۳۹
۵	مالزی	۱۹	۱۵۸
۶	اندونزی	۹	۱۶۷
۷	فرانسه	۸	۱۷۵
۸	آلمان	۸	۱۸۳
۹	کانادا	۶	۱۸۹
۱۰	مصر	۶	۱۹۵

شکل شماره ۲ نمودار میله‌ای ده کشور نخست پیشرو و فعال و پرکار در انتشار پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی در پایگاه اسکوپوس در بازه زمانی ۱۹۲۸ تا ۲۰۲۳ میلادی را نشان می‌دهد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

شکل ۲- ده کشور نخست و پیشرو و فعال در انتشار تولیدات علمی سبک زندگی اسلامی

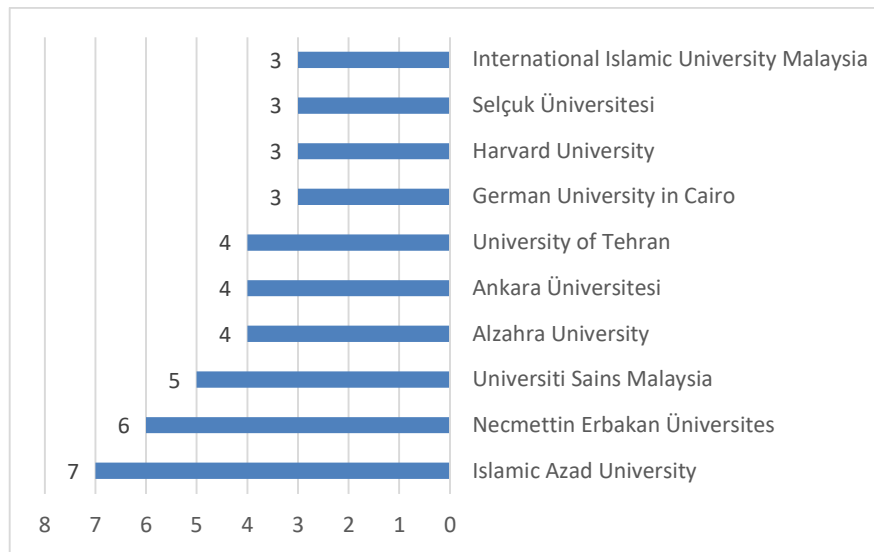
همان‌گونه که از جدول و نمودار فوق نیز قابل مشاهده است، ده کشور نخست و پیشرو در تولید انتشارات سبک زندگی اسلامی در مجموع ۱۹۵ اثر از ۲۷۰ مدرک و ۷۲ درصد از کل مدارک، نمایه شده در بازه زمانی ۱۹۲۸ تا شش‌ماهه اول ۲۰۲۳ میلادی در پایگاه استنادی و بین‌المللی اسکوپوس را به خود اختصاص داده‌اند. کشور ترکیه با ۴۳ اثر در جایگاه نخست و کشور جمهوری اسلامی ایران با ۵ مورد اختلاف و با تولید ۳۸ اثر در جایگاه دوم جهانی قرار گرفته است. کشور آمریکا نیز با ۳۴ اثر در جایگاه سوم تولید انتشارات پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی قرار گرفته است.

سازمان و مراکز علمی، آموزشی و پژوهشی وابسته به نویسندگان پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی در بازه زمانی ۱۹۲۸ تا شش‌ماهه اول ۲۰۲۳ میلادی نمایه شده در پایگاه اسکوپوس، اطلاعات لازم از پایگاه استخراج و ذخیره گردید. ده وابستگی سازمانی نخست و پیشرو و فعال در واقع ده وابستگی سازمانی هسته حوزه سبک زندگی اسلامی بر اساس فراوانی تولیدات علمی مرتب و در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳- ده وابستگی سازمانی هسته نویسندگان انتشارات علمی سبک زندگی اسلامی

رتبه	وابستگی سازمانی	فراوانی آثار	فراوانی تجمعی
۱	Islamic Azad University	۷	۷
۲	Necmettin Erbakan Üniversitesi	۶	۱۳
۳	Universiti Sains Malaysia	۵	۱۸
۴	Alzahra University	۴	۲۲
۵	Ankara Üniversitesi	۴	۲۶
۶	University of Tehran	۴	۳۰
۷	German University in Cairo	۳	۳۳
۸	Harvard University	۳	۳۶
۹	Selçuk Üniversitesi	۳	۳۹
۱۰	International Islamic University Malaysia	۳	۴۲

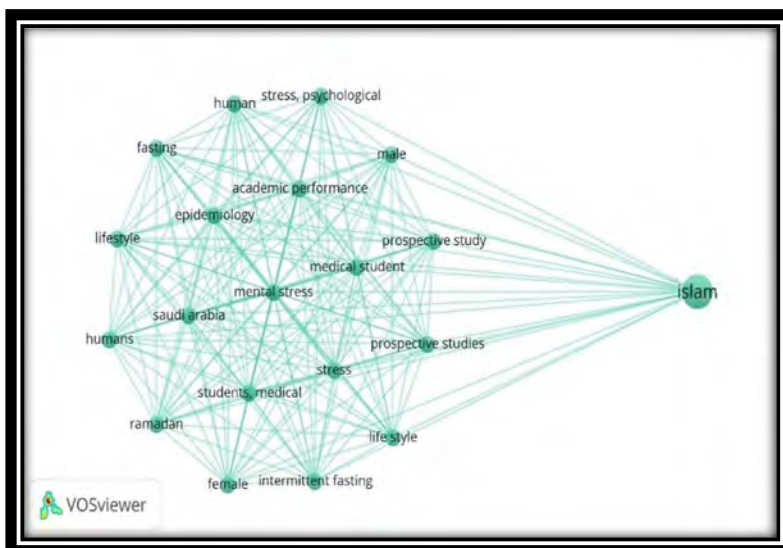
شکل ۳ نمودار میله‌ای ده سازمان، مرکز و مؤسسه علمی، آموزشی و پژوهشی هسته و وابسته نویسندگان تولیدکننده آثار سبک زندگی اسلامی در بازه زمانی ۱۹۲۸ تا شش ماهه اول ۲۰۲۳ میلادی نمایه شده در پایگاه استنادی و بین‌المللی اسکوپوس را نمایش می‌دهد.

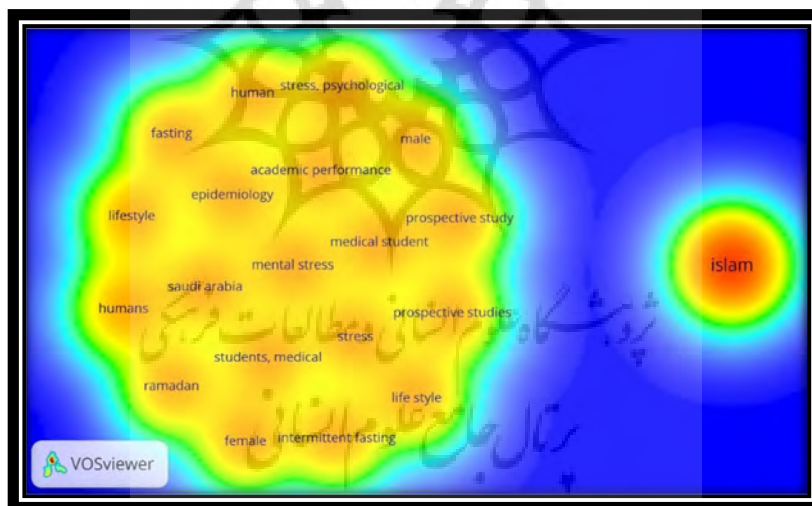
شکل ۳- ده وابستگی سازمانی هسته و وابسته نویسندگان پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی

اطلاعات جدول و نمودار ۳ حاکی از آن است که دانشگاه آزاد اسلامی کشور ایران با تولید ۷ اثر در زمینه موضوعی سبک زندگی اسلامی در بازه زمانی موردنظر پژوهش و نمایه و انتشار در مجلات بین‌المللی نمایه شده در پایگاه استنادی و بین‌المللی اسکوپوس رتبه نخست وابستگی سازمانی به خود اختصاص داده است و بعد از آن دانشگاه نجم‌الدین اربکان قونیه از ترکیه و دانشگاه علوم مالزی با ۶ و ۵ اثر جایگاه دوم و سوم را کسب نموده‌اند. جالب است که ده وابستگی سازمانی هسته از ۲۷۰ اثر موجود موردبررسی این پژوهش در مجموع ۴۲ اثر را در واقع ۱۵.۵۵ درصد از آثار منتشرشده را به خود اختصاص داده‌اند.

برای ترسیم شبکه مفهومی و نقشه علمی انتشارات سبک زندگی اسلامی از پایگاه استنادی اسکوپوس داده‌های لازم اخذ و برای استفاده در نرم‌افزار علم‌سنجی وی. او. اس. ویوئر ذخیره گردید. سپس با کمک این نرم‌افزار دو نقشه چگالی و خوشه‌ای مجزا انتشارات سبک زندگی اسلامی در بازه زمانی ۱۹۲۸ تا ۲۰۲۳ میلادی ترسیم شد. شکل شماره ۴ و ۵ نگاشت مربوط به این حوزه را نمایش می‌دهد.

شکل ۴- نقشه علمی شبکه مفهومی (هم رخدادی واژگان) انتشارات سبک زندگی اسلامی نمایه شده در پایگاه اسکوپوس
شکل شماره ۵ نقشه علمی چگالی انتشارات پژوهشگران حوزه موضوعی سبک زندگی
اسلامی در بازه زمانی مدنظر پژوهش یعنی ۱۹۲۸ تا ۲۰۲۳ میلادی نمایه شده در پایگاه
اسکوپوس را نشان می‌دهد.

شکل ۵- نقشه علمی چگالی انتشارات سبک زندگی اسلامی نمایه شده در پایگاه اسکوپوس

بررسی نقشه‌های علمی خوشه‌ای و چگالی مفهومی انتشارات سبک زندگی اسلامی نمایه‌شده در پایگاه استنادی اسکوپوس در بازه زمانی ۱۹۲۸ تا ۲۰۲ میلادی متوجه می‌شویم که مفاهیم برجسته مرتبط این موضوع در دو خوشه مجزا تشکیل شده است. خوشه اول اسلام و خوشه دوم شامل مفاهیمی همچون زن، مرد، انسان، سبک زندگی، ذهن، روان، رفتار فیزیکی و کیش، آئین و مذهب است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به بررسی پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی نمایه‌شده در پایگاه استنادی و بین‌المللی اسکوپوس پرداخته است که در بازه زمانی ۱۹۲۸ تا شش ماه اول ۲۰۲۳ میلادی در این پایگاه نمایه و منتشر شده‌اند. تعداد مدارک نمایه شده ۲۷۰ مدرک مشخص گردید. کشور ترکیه با تولید و انتشار ۴۳ اثر در جایگاه نخست و کشور ایران با تولید و انتشار ۳۸ اثر علمی در رتبه دوم کشورهای فعال و هسته انتشار این حوزه موضوعی قرار دارد. از این نتیجه حاصل شده می‌بایست در بهبود ارتقاء رتبه پژوهشگران کشورمان بهره‌جسته و برنامه‌ریزان علمی کشور کوشش نمایند انتشارات این حوزه از دانش را به سمت ارائه و انتشار در مجلات بین‌المللی سوق داده تا ایران به جایگاه نخست ارتقا یابد ان‌شالله. کشور ایران که پرچمدار نظام جمهوری اسلامی در جهان است می‌بایست از سایر رقبا در این زمینه سرترا باشد. دانشگاه آزاد اسلامی ایران با تولید و انتشار ۷ اثر بیشترین آثار را در بین مراکز و مؤسسات سازمانی وابسته به پژوهشگران سبک زندگی اسلامی در سراسر دنیا را به خود اختصاص داده است. تلاش دانشگاهیان در این زمینه قابل چشم‌پوشی نیست، درست است پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی داخلی فراوان یافت می‌شود؛ اما تلاش در اشاعه پژوهش‌های بین‌المللی باعث تعامل جهانی و اشتراک اطلاعات علمی در سطوح بین‌المللی می‌شود. سال ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ میلادی نیز بیشترین آثار این حوزه در پایگاه اسکوپوس با فراوانی ۲۲ اثر مشخص شده است. در چهار سال اخیر نسبت به سال‌های قبل روند رشد کمتری در تولیدات علمی این حوزه بوجود آمده است که به عوامل متعددی از جمله شرایط سیاسی کشورها، اشاعه بیماری

کوید ۱۹، وجود بیماری و جنگ در برخی کشورها و ... برخی از عوامل ذکر شده است. اکنون با ایجاد فرصت‌های پژوهشی بیش‌تر از قبل می‌بایست کم‌کاری قبلی را جبران نموده و در این زمینه گام‌های بهتر و بیش‌تری را پیمود. همچنین تحلیل و ترسیم شبکه مفهومی و نقشه علمی انتشارات سبک زندگی اسلامی نشان داد که مفاهیمی همچون زن، مرد، روان، رفتار و مذهب بیش‌ترین رخداد را با اسلام به وجود آورده و این مفاهیم معرف کلیدواژه‌های اثربخش پژوهش‌های سبک زندگی اسلامی در سطح جهانی هستند که در پژوهش حاضر به آن پرداخته شد؛ بنابراین کاربست نتایج پژوهش حاضر بینشی عینی و واقعی را پیش روی پژوهشگران و برنامه‌ریزان علمی و مذهبی در تعیین راهبردهای پژوهشی و اجرایی در زمینه سبک زندگی اسلامی قرار می‌دهد تا در آینده نه‌چندان دور شاهد ارتقاء تولیدات علمی این حوزه بوده و همچنین رسیدن به جایگاه واقعی کشور که همانا رتبه نخست کشورهای جهان در تولیدات علمی حوزه سبک زندگی اسلامی است.

منابع

- احمدی، ابوالفضل و ذوالفقاری، ابوالفضل. (۱۳۹۸). سبک زندگی اسلامی در اندیشه‌ی مقام معظم رهبری. فصلنامه علمی مطالعات میان فرهنگی، ۱۴(۳۹)، ۱۲۱ - ۱۴۸.
- امین پور، فاطمه و امین پور، معصومه (۱۳۹۲). آداب گفتاری حاکم بر سبک زندگی اسلامی از دیدگاه قرآن. معرفت، ۲۲ (۱۸۵) ص. ۴۳ - ۵۶.
- ایرونی، جواد و جلائیان اکبرنیا، علی (۱۳۹۲). سبک زندگی اقتصادی در جامعه‌ی قرآنی و جامعه‌ی غربی. پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، ۱۹(۲)، پیاپی ۹۷، ص. ۴۱ - ۶۸.
- صدیقی، مهری. (۱۳۹۳). بررسی کاربرد روش تحلیل هم‌رخدادی واژگان در ترسیم ساختار حوزه‌های علمی (مطالعه موردی: حوزه اطلاع‌سنجی). پژوهش‌نامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ۳۰(۲)، ۳۷۳-۳۹۷.
- کاوایی، محمد (۱۳۹۱). سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- کوثری نیا، نفیسه (۱۳۹۲). ارتباط سبک زندگی اسلامی و حیات طیبه در قرآن کریم فصلنامه قرآنی کوثر، (۴۸)، ص. ۵-۱۸.

مصطفوی، اسماعیل؛ عصاره، فریده؛ توکلی زاده راوری، محمد (۱۳۹۷). شناسایی ساختار محتوایی مطالعات علم اطلاعات و دانش شناسی بر اساس واژگان و مفاهیم مقالات آن در پایگاه اطلاعاتی وب آو ساینس (۲۰۱۳-۲۰۰۹). پژوهشنامه مدیریت و پردازش اطلاعات، ۳۳(۳). ۱۳۷۱-۱۳۰۰.

یوسفزاده اربط، حسن. (۱۳۹۹). اصول قرآنی سبک زندگی اسلامی. معرفت فرهنگی اجتماعی، (۴۴)، ۶۹ - ۸۶.

Dastani, Meisam, Javad Bagheri, and Mohammad Hossein Sadeghian (۲۰۲۲). Scientometric Review of the Scientific Productions of Iranian Researchers in the Field of Lifestyle. *Medicine*, 7(۲), ۱۲-۱۹.

Najam, Khawaja Saad, Rabia Sannam Khan, Anam Waheed, and Rashid Hassan. (۲۰۱۹). Impact of Islamic practices on the mental health of Muslims. *International Dental & Medical Journal of Advanced Research*, 5(۱), ۱-۶.

Rusydiana, Aam Slamet, Sri Rahardjo, and Wahyu Sugeng Soeparno (۲۰۲۱). Mapping research on halal logistics using VOSviewer. *Library Philosophy and Practice*, 2021, ۱-۱۴.

Toghyani Mojtaba, Kajbaf Mohammad Bagher, Ghamarani Amir (۲۰۱۸). What Does Islamic Lifestyle Say about Depression Management? *Zahedan J Res Med Sci*. ۲۰(۷):e۶۷۷۶۶. doi: ۱۰.۵۸۱۲/zjrms.۶۷۷۶۶.

